

ÁTLAGOS HOLLAND

Szépvolgyi Viktória
interjúja Jurgen Beyjel

Futurista, vagy csak szabadelvű álmodozó? Jurgen Bey, holland tervező hosszú utat járt be a családi kocsmától, az eindhoveni Design Akadémián és a világ legnevesebb

katedráin át a díjakkal elismert projektekig.

2002-ben alapította meg az építész Rianne Makkinkkal közösen irodáját, amelyben tájtervezési, építészeti, belsőépítészeti és formatervezési feladatokat is végeznek. Ma a kritikai design szószólójaként tartják számon. A Design Hét alkalmából Budapesten járt Jurgen Bey, aki a beszélgetés és a gondolkodás minden szintjét felforgatta váratlan asszociációival.

Hogy képzeled el a jövő belső tereit?

Folynak diskurzusok a belsőépítészet, az építészet, a tájépítészet mibenlétéről, jövőjéről, de Hollandiában például rengeteg az üres épület, és az is egy érdekes kérdés, hogy mit kezdünk ezekkel, mert ez is a jövőről szól. Szerintem a tájtervezés a legmegfelelőbb szakmai megközelítés erre.

Mire gondolsz, amikor azt mondja tájtervezés?

Nehéz szavakba önteni. Számomra a táj egy olyan tér, ami az ember jelenléte nélkül is létezik. Vegyünk egy erdőt például, ami mindig is létezni fog a maga életciklusával, az embertől függetlenül. Most a Terminal étteremben ülünk, ahol székek és asztalok vannak. Érezhető rajta, hogy nem tájként épült, hanem a funkcióra. (Terminal, Octagon 2014/6)

Ha azt mondaná önnek az étterem üzemeltetője, hogy alakítson ki ebből a térből egy másik éttermet, akkor a végeredmény miben térne el a jelenlegitől, mitől lenne tájszerű?

Azt érezné a vendég, hogy minden körülmények között működik a tér. Például nem visszhangozna, amikor kevesen vannak. Hagyományosan a tájtervezés nem kel versenyre a formatervezéssel vagy az építészettel, mert a projektben vagy az egyik, vagy a másik szaktudásra van szükség. De itt a Terminal étteremben, mivel ez egy megépült környezet, elképzelhető, hogy versenyeznek egymással, mert amíg az építész funkcionálissá teheti, addig a formatervező design feladatnak tekinti, hiszen nincs benne túl sok architektonikus kihívás. Minden szakterület fel tud tenni a saját háttéréből adódóan egy-egy releváns kérdést, és ebben az esetben érdemes megnézni, hogy melyik az a válasz, ami a legjobban felel az adott kérdésre. A kérdések nagyon hasznosak. Most, amikor rendkívül magas a használaton kívüli épületek aránya, első alkalommal történik meg, hogy a különböző szakterületek egymással versenyeznek. Számomra ebben nem is a verseny a lényeges, hanem az, hogy hol van a megfelelő minőség. Ha a belsőépítészetet, mint kifejezést használod, a legtöbben azt gondolják, hogy stílusjáték, annak a térnek a kialakítására, amit az építész gondolt végig és tervezett meg, így a belsőépítésznek csak annyi a dolga, hogy hozza a színpalettáját. Szerintem egyáltalán nem ezt jelenti a belsőépítészet!

Mi a belsőépítészet valódi jelentősége?

Erre mondtam el a MOME-n tartott előadásomban azt a példát, amikor Londonban a Royal College-ban tanítottam. Kocsival elmentem a lakásomból a reptérre, és az autó szélvédőjét, mint képernyőt néztem. Aztán a reptéren a lobbiban ültem, majd felszálltam a repülőre, amire egy csőszerű térélményen, a folyosón át vezetett az út, és a repülőn megint egy zárt térben voltam. De itt már annyira kicsi az ablak, hogy ki sem láttam. Landolás után folytatódott a történet, és a metróra ültem... Kabát nélkül, csak egy zakóban utaztam, mint mindenki más, mert előre tudtam, hogy végig csak belső térben leszek. Annyira sok időt töltünk belső térben, hogy a belsőépítészet szükségszerűen nem csak egy színpaletta megfelelő kezeléséről szól. És ha nincs a külső tér látványa, amit megélhetnénk, akkor milyen legyen a belső tér látványa e helyett?

A kutatói és filozofikus megközelítés, amivel szemléli a környezetét és a projekteket, hol válik kézzelfogható tervvé? Hiszen a projekt egy adott pontján mégiscsak székek és asztalok kerülnek a térbe.

Folyik már a beszélgetés arról, hogy inkább ülve vagy állva kellene-e dolgoznunk. Az iskolákban már van arra példa, hogy a diákok állnak az osztályteremben, mert sokkal egészségesebb, élénkebb így a koncentráció. Székek? Nem is tudom. Nyilván szükség lesz a későbbiekben is székekre, de megjelennek majd új megoldások. Ha megnézed a fiatalokat és azt, hogy általánosságban hányan élnek ma az interneten, a képernyőn, valamint, hogy ez a képernyő egyre nagyobb teret nyer a társadalmunkban, a látásról, észlelésről, percepcióról alkotott elméletünk meg kell, hogy változzon. A Google Glass esetében is a valóságra reagálsz, de egy képernyőn keresztül. És mindez azt jelenti, hogy újra fel kell találnunk a városi tájat, ami egy bizonyos módon fog csak létezni: a kijelződön.

Mindez nem rémíti meg önt?

Egyáltalán nem. Elképesztően izgalmas, hogy mennyi új lehetőséget hordoz ez a tendencia.

És az izoláció, ami a virtuális világgal és a felgyorsulással jár?

Izoláció? Soha a történelemben még senki nem beszélt egymással annyit, mint mi. Az emberek folyamatosan kommunikálnak. A csend nem létezik többé. Nézz körbe a metróra! 10 emberből 7 biztosan a telefonján dolgozik, és azon keresztül kommunikál épp. Sms-eznek olyan új szavakkal, sőt, betűkkel, amelyek helyettesítik a korábbi szavakat, mert az előző kifejezéseink túl lassúvá tették az elektronikus kommunikációt. Kifejlődött egy új nyelv, ami gyorsabb a beszélt nyelvnél!

Az előadásában saját fejlesztést mutatott be, ami egy kapszula, és autóként oda gurul, ahová kell, valójában egy mozgó munkaállomás. Világszinten tendencia a nyitott irodák és az egyterű coworking irodák térnyerése, ahol a munka hatékonyságát segíti, hogy az emberek közvetlenül egymáshoz szólhatnak, kötetlenebbül kommunikálhatnak. Az ön által bemutatott bútor és a közösségi irodák trendje ellentétes.

Amit említ, az épp a számítógépre és az internetre való reakció. Ezek az irodatípusok addig nem léteztek, amíg nem voltak a technikai eszközök megfelelően széles körben elterjedtek, hogy segítsenek a megbeszélések lebonyolításában bennünket. Ugyanilyen példa a közösségi kerékpárhálózat, amiből itt is van már Budapesten. A '70-es, '80-as években megpróbálták ezt Hollandiában bevezetni, de kudarcot vallottak, mert a technológia nem tartott még ott, hogy képes legyen kezelni a bicikliket. Mára ez megoldott. És ide tartozik az is, hogy egy városban a látvány 75%-át az autók határozzák meg, a lehető legtöbb területen – amit szép parkokkal, padokkal alakíthatnánk ki, az autóknak biztosítunk parkolóhelyet. Az autók pedig a fejlődéstörténet során horizontálissá váltak, és manapság nem csak hosszúak, de magasak is. Ha az autópályán mész, nem látsz keresztül a kocsikon többé. De képzeljük csak el, hogy milyen lenne, ha állnánk az autóban! Mennyivel többet látnánk!

Fotó: Mohai Balázs

Az előadásában említette, hogy nem húzott egyetlen vonalat sem, mióta a saját design stúdióját vezeti. Hogy működik együtt építészekkel és formatervezőkkel, akiknek a megközelítése szükségszerűen praktikusabb, mint az ön mindent megkérdőjelező, filozofikus karaktere?

A szakterületek határai kitolódtak, és a rajzok valójában a rajzok absztrakciói. Nem technikai jellegűek, mert az a céljuk, hogy az építészet minőségét mutassák meg. Az építész egy átfogó képet lát maga előtt, a formatervezőt pedig az anyagok és a tárgyak kötik le, ezek egyszerűen összeérnek. Az egyik ember foglalkozik a praktikus részletekkel, a másik pedig szárnyal a gondolatokban, és ez a modell nagyon jól működik.

Azt mondják önről gyakran, hogy kritikus természet. Bennem az vetődött fel, hogy nem is kritikus, hanem inkább szabad elme, akinek az asszociációi szokatlanok.

Ha a kritikus azt jelentené, hogy megkérdőjelezed, hogy a dolgok miért úgy vannak, ahogyan, akkor valóban kritikusnak nevezném magamat. De ha azt nevezzük kritikusnak, amikor valaki negatívan nyilatkozik, akkor egyáltalán nem sorolnám ide magam. És ha már kritikusnak tartanak, hadd jegyezzem meg, hogy Indiáról gyakran azt mondják, hogy egy fejletlen ország, pedig szerintem nagyon is fejlett bizonyos területeken, amelyekről mi semmilyen tudással nem rendelkezünk. Az iskolákban csak olyan értelemben beszélünk az intelligenciáról, ami alatt az emberek gyors memorizációs képességét

Conceptroom, 2014

Demonstráció a tilburgi (Hollandia) Textil Múzeum és a Studio Makkink & Bey közös kiállításán; Conceptroom, 2014

értjük. De soha nem esik szó a társadalmi intelligenciáról, praktikus intelligenciáról, gazdasági intelligenciáról. Pedig megkezdődhetne a diskurzus ezekről is, akár a kézművességben és a mesteremberek tudásában rejlő intelligenciáról. És akkor azt is mondhatnánk egymásnak, hogy „ne menj egyetemre, mert ott csak elméleti tudást szerzel! Láss hozzá egy mesterséghez és dolgozz a kezdeddel!” Miért kellene ezt lenéznünk?

Van olyan a családjában, aki kézművesként dolgozott?

Nincs. A szüleimnek volt egy kocsmája, ahol szombat esténként 500 ember ivott sört és hallgatott hard rockot. Teljesen ellenkező területről jövök. De most, hogy analizálgatom a dolgokat, rájöttem, hogy nem is annyira különbözik az életem az apámétól. Ő mindig fiatalok között volt, sokat kommunikált és gondolkodott arról, hogy mit is kéne csinálni.

Mit tesz olyankor, amikor a tervét az olcsó kínai gyártásra hivatkozva nem akarják kézzel készíttetni a megrendelők?

Néha nyerünk, néha veszítünk. Van egy olyan holland kifejezés, hogy a megrendelő a király. Ebben én nem hiszek. Sőt, a vásárló sem a király. Ez egy alkudozás, amin időt veszítünk én és a mesterembereim. Kérdezem, hogy akkor tényleg megéri? Ez egy örök harc. És mivel az enyém a szakmai felelősség, meg van a jogom arra, hogy szembe menjek időnként mások akaratával.

Gyerekként is kitűnt a kortársai közül a szokatlan gondolataival?

Ennek épp az ellenkezője igaz. És ma sem gondolom, hogy radikális lennék. Egy középszerű holland fazon vagyok. Teljesen hagyományos gyerekkorom volt, a középosztály tagjaként nőttem fel. Talán ez az oka annak, hogy mindabban, amivel foglalkozom, mediátor szerepet töltök be. Mert nem tudom megfelelően kifejezni a dolgokat. A projektjeinket sem tartom annyira különösnek, sőt, teljesen átlagosnak mondanám őket.

Mit csinál Rianne Makkink a stúdióban, melyiküknek mi a szerepe?

Időnként közösen dolgozunk és időnként egymástól függetlenül. Nekem az tetszik a mindennapi életben, hogy félúton van a rend és a rendetlenség között. Ugyanígy van a stúdiókkal is. Vannak pozíciók, adott a mi szerepünk az egész rendszerben, és a dolgok az egyik embertől átkerülnek a másikhoz, de nem feltétlenül a legpraktikusabb módon. Nem úgy, mint egy strukturált csapatmunkánál, ahol mindenki tudja, hogy ő személy szerint milyen feladatért felel. Kicsit olyanok vagyunk, mint egy flipper. Bedobjuk a labdát és sokat lökdössük, mire kijön belőle a végeredmény. A határidőkben pedig az a szép, hogy csak egy végső dátum van.

Hányan dolgoznak az irodában?

Most egy kicsit összehúztam a cég, 6 alkalmazottal dolgozunk, és projektalapon, külsős formatervezőkkel.

Hogy kapcsolódnak össze azok a látszólag egymástól teljesen különböző témák az agyában, mint a kortárs tánc és a takarítás például?

Folyamatosan felteszem magamnak a kérdést, hogy miért vannak úgy a dolgok, ahogyan. Mindig a létezésére gondolok és nem a nemlétére. Nem azért hivatkozom a természetre, mert azt gondolom, hogy a természet jobb, mint a kultúra. Hanem azért, mert a természet létezése megkérdőjelezhetetlen, tehát működik, és ezért meg van a maga minősége is. Ugyanez a helyzet a takarítással. Amikor Indiában utazgattam, találkoztam helyi emberekkel és láttam azt, ahogyan élnek, akkor azt éreztem, hogy ha egy országban ennyien élnek, akkor nem mondhatod azt, hogy ez rossz. Hiszen nem lenne ennyi lakos, ha egy élhetetlen hely lenne, így azt kell mondjam, hogy megvannak Indiának is a minőségei. Ugyanígy a porral. Annak is meg kell legyen a maga minősége. Ezért feltettem azt a kérdést, hogy mi a por minősége és lehetősége? Vagy gondoljunk csak arra, hogy mi a szépsége annak, amikor valaki hegedűn játszik? Miért annyira szép hangszer a hegedű? Nem lehet, hogy csak a hangja miatt. A vonóját

The Cheese Maker, 2014 (Imperfect Design)

használva a gravitáció ellen küzdesz, rajta egy ló szőre, aminek egy ló farkán kellene lennie, de most a vonóval mozgatod, és mivel nagyon könnyű, szinte nincs ellenállása, tehát kizárólag a mozgás teljes kontrollálásával tudsz hangot kicsikarni a hangszerből. Egy asztalt nagyon könnyű vinni, hiszen az ellenállásánál fogva kellően súlyos darab. Viszont, amikor valami ennyire pehely könnyű, akkor nagyon nehéz megtartani, hiszen egy apró mozdulat elég ahhoz, hogy más történjen, mint amit szeretnénk. Ez is egy minőség. És ez ugyanaz, mint a tánc. Ha egy jó takarítót nézel, akkor ugyanezt láthatod. Látod rajta, hogy évek óta csinálja és profi, vagy csak azért csinálja, mert most épp ezt kell csinálnia. A hatékonyságról szól a mozdulat, ami szintén igaz a táncra.

Hogy következik ebből, hogy mitől lesz jobb a város?

Ha a táncosokat veszed, ki ismerné jobban a tér, a viselkedés, az egymástól való távolság, a cselekvés fogalmát, mint ők. Így a legjobb, ha az ő segítségével találsz fel újra a közösségi tereket, a helyett, hogy teóriák és szabályok mentén terveznél, mintha arról írnánk egy listát, hogy „csináld ezt, csináld azt, legyél kedves az emberekhez”, stb. Te jó ég, hány szabály! Tényleg, 100 szabálynak meg kéne felelnem? És ha még 10 szabályt hozzáírunk, akkor attól kellemesebbek lesznek a közttereink? Mert körülbelül ez a helyzet. Vagy inkább a táncot nézed és megfogalmazódik benned, hogy ez az, amit akarsz! Ezt csinálom. Keresem a minőséget és úgy cselekszem, hogy mindazt, amit megfigyelek, összekombinálom. Itt van a kapcsolat azzal, ahogyan dolgozom. És ehhez kapcsolódik az is, hogy milyen háttérből jövök, hiszen a kocsmá, az egy társadalmi szintér, ahol minden az interakciókról szól. És jelenleg az én interakcióm a fizikai dolgokkal valósul meg, ami nagyon hasonló ahhoz, mintha egy bárban dolgoznék. Megfigyeled azt, aki a sarokban áll és abból, ahogyan néz, tudod, hogyan érzi magát: épp rendelne, vagy inkább nem.

Van kedvenc könyve?

Alig. Én a televízió generáció tagja vagyok. Kétféle útja van a tanulásnak. Az egyik, hogy a könyvtárba mész és célzott kutatással, olvasással, megszerzed azt a tudást, amit akarsz. Ebben az esetben te uralod a realitásokat. A televízió generáció, ami alatt nem klasszikus értelemben vett generációt értek, hanem egy attitűdöt, azt jelenti számomra, hogy ülsz, és hagyod, hogy elteljen egy este. Nincs uralmad felette, hogy mit látsz, egy programozott helyzet része vagy, bizonyos mennyiségű csatornával, és a csatorna oda visz, ahová. Aztán a nap végén átgondolod, hogy mi mindent láttál, milyen minőségeket, és összekapcsolod a dolgokat. Ez egy másik út. Nagy a különbség a kettő között.

Hogyan valósítható meg a területek kooperációja és a szakterületek kitágítása a legjobban ön szerint?

Ha a film végét megnézzük, mindig gigantikus a stáblista. Pont ugyanez a helyzet az építészettel. Rengeteg emberrel kell együtt dolgoznod, óriási az időnyomás, de a filmrendező mégis képes a filmet

A Camper cipőboltja, Lyonban, 2012

A Blue Pottery sorozat, 2014 (Imperfect Design)

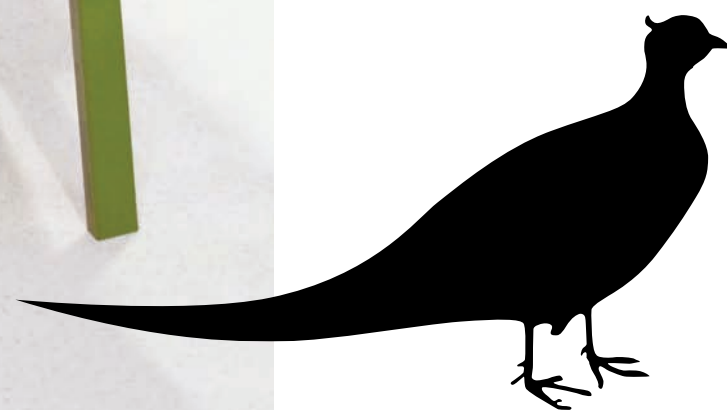
Birdwatch Cabinet Boy, 2003

Tree-trunk bench, 1999 (droog design)

A Boijmans van Beuningen Múzeum számára tervezett, asztalokból, állványokból és festőállványból álló sorozat darabja, 2012

egyben tartani. A filmesek egy olyan rendszert fejlesztettek ki, ami nagyon jól működik. Az a kérdés, hogy a filmes szabályok vajon működnének-e építészeti környezetben? El tudnám képzelni, hogy ennek létjogosultsága van. Ugyanígy érdekes volna, ha a kivitelezési tervdokumentációt, egy író készítené el: irodalmi szövegek töltenék meg műszaki rajzok helyett! És azt mondanánk a kivitelezőnek, hogy „minden este olvasd ezt a könyvet, mielőtt aludni mész”. Persze a végeredmény egy teljesen másik épület volna, hiába szerepelne benne minden arról részletesen, hogy milyen lesz majd a ház. Az interdiszciplináris beszélgetésben sok lehetőség rejlik, mert a filmrendezésből vagy az írásból is meríthet az építész.

Ha azt a szabadságot nézem, ami a szavaiból és a tárgyaikból tükröződik, akkor a '60-as évek experimentális projektjei jutnak eszembe, az Archigram, a sétáló házak, a CoopHimmel(l)au első kísérletei, és hasonló avantgárd kezdeményezések. Inspirálták ezek önt?

Az elméleteim történeti háttérét nem ismerem. Ezt nem érzem kellemetlennek. Pár éve hallottam először életemben azokról a mozgalmakról, amiket említ. Ledöbbsentem, aztán rájöttem, hogy ezeket már láttam korábban, de azt hallva, hogy az írógéppel rajzoltak az irodát nyitott térként képelték el, vagy a háztáji gazdálkodást beemelték az építészetbe, mint egy releváns témát, akkor azt gondoltam, hogy „Jézusom! Ezek épp azok a témák, amikkel én is foglalkoztam, és én ugyanezekre a következtetésekre jutottam, hasonló ötletek mentén!” Persze mivel más generációhoz tartozom, a végeredmény kicsit eltérő, de nagyon boldogá tett, amikor láttam ezeket. Azt jelezte, hogy jó vágányon vagyunk. És mondhatja, hogy talán jobb eredményeket érthettünk volna el, ha én ezt már korábban ismerem, de ezt kétlem. Valójában, fel akarod fedezni magadtól a dolgokat, mert minden, amit már tudsz, az teher is. Ez a baj az oktatással is, ami önmagában jó, hogy van, de képletesen szólva, meg kell fizetni az árát. Az oktatással levágsz olyan hajtásokat, amik mindörökké elvesznek. Az is nagyon hasznos, ha azt gondolod, hogy nem tudsz semmit, mert így minden projekt egy újakezdés. Ez egészségtelen persze, mert örök bizonytalanságban élsz, ami nagyon árt a szívnek, és elveszett vagy. Így ennek is meg van az ára.

Ear chair, 2001 (Prooff)

